

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ ПРОТЕЗУВАННЯ-ОРТЕЗУВАННЯ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ

Кульчицький Віталій Йосипович¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.05.2025	Освітні, педагогічні науки	378.147:174:615.477
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15639782		

Анотація. У статті розглядаються актуальні питання формування професійної етики та професіоналізму здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування: освітній аспект. Актуальність дослідження визначається тим, що в умовах розвитку медичної галузі та євроінтеграції України особливої важливості набуває формування професійної етики та високого рівня професіоналізму здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування, що включає не лише оволодіння фаховими знаннями, а й дотримання морально-етичних стандартів у взаємодії з пацієнтами. З'ясовано, що у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців етична складова повинна інтегруватися в усі етапи освітнього процесу: від теоретичного навчання до практичної діяльності. Встановлено, що до основних принципів професійної етики в цій галузі належать: повага до гідності та автономії пацієнта, дотримання конфіденційності отриманої інформації, гуманізм, емпатія, чесність, недопущення дискримінації, професійна відповідальність за результати своєї діяльності. Зроблено висновки про те, що освітнє середовище має відігравати активну роль у формуванні професійно-етичних орієнтирів через впровадження інтегрованого підходу до навчання.

Ключові слова: професійна етики, професіоналізму, здобувач вищої освіти, гуманізм, майбутній фахівець.

FORMATION OF PROFESSIONAL ETHICS AND PROFESSIONALISM OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE FIELD OF PROSTHESIS-ORTHIZATION: EDUCATIONAL ASPECT

Annotation. The article considers current issues of forming professional ethics and professionalism of higher education students in the field of prosthetics and orthotics: educational aspect. The relevance of the study is determined by the fact that in the context of the development of the medical industry and European integration of Ukraine, the formation of professional ethics and a high level of professionalism of higher education students in the field of prosthetics and orthotics is of particular importance, which includes not only mastering professional knowledge, but also adhering to moral and ethical standards in interaction with patients. It was found that in the process of professional training of future specialists, the ethical component should be integrated into all stages of the educational process: from theoretical training to practical activities. It has been established that the main

¹ доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України, 46001, м. Тернопіль, вул. майдан Волі, 1, <https://orcid.org/0000-0001-5863-3204>

principles of professional ethics in this field include: respect for the dignity and autonomy of the patient, compliance with the confidentiality of the information received, humanism, empathy, honesty, non-discrimination, and professional responsibility for the results of one's activities. It has been established that professionalism in the field of prosthetics and orthotics is a complex category that includes: the presence of deep specialized knowledge; the development of practical skills in the manufacture and adjustment of prosthetic and orthopedic products; the ability to interdisciplinary cooperation with doctors, rehabilitation specialists, psychologists, social workers; psychological stability and communicative competence. The conclusions are drawn that the educational environment should play an active role in the formation of professional and ethical guidelines through the implementation of an integrated approach to learning.

Keywords: professional ethics, professionalism, student, humanism, future specialist.

Вступ

Розвиток сучасної медико-технічної галузі, зокрема напряму протезування-ортезування, супроводжується зростанням потреб у висококваліфікованих фахівцях, здатних не лише ефективно використовувати спеціальні знання та технології, а й дотримуватись етичних норм та стандартів професійної поведінки. У процесі надання ортопедичних виробів та супровідних послуг, спеціаліст взаємодіє з особами, які перебувають у вразливому стані, тому гуманістичний підхід, емпатія, етична культура та професійна відповідальність є необхідними складовими його діяльності.

Професійна етика в галузі протезування-ортезування передбачає не лише дотримання загальнолюдських моральних норм, а й специфічних етичних стандартів, що базуються на повазі до гідності пацієнта, відповідальності, чесності та конфіденційності. У центрі уваги фахівця – людина з особливими потребами, що вимагає високого рівня емпатії, моральної чутливості та етичного мислення.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців етична складова повинна інтегруватися в усі етапи освітнього процесу: від теоретичного навчання до практичної діяльності. Формування професійної етики та професіоналізму в здобувачів вищої освіти цієї спеціальності є актуальним завданням системи освіти, адже саме під час освітнього процесу закладаються засади моральної орієнтації майбутнього фахівця, формується ціннісне ставлення до професії, пацієнта і суспільства загалом. Освіта в сфері протезування-ортезування має не тільки забезпечувати технічну та медичну компетентність студентів, але й виховувати моральну зрілість, вміння приймати етично виважені рішення в нестандартних і конфліктних ситуаціях.

У міжнародному контексті питання професійної етики в медико-соціальних спеціальностях є предметом постійної уваги з боку професійних спільнот та освітніх установ. Такі принципи, як повага до людської гідності, конфіденційність, недискримінація, автономія пацієнта, закріплені в етичних кодексах професій протезування-ортезування, мають стати основою для формування внутрішньої професійної позиції майбутнього спеціаліста. Проте ефективна реалізація цих принципів вимагає створення відповідного освітнього середовища, в якому системно реалізуються інтегровані підходи до викладання – міждисциплінарного, практикоорієнтованого, проблемно-етичного навчання.

Окрім того, сучасні виклики, пов'язані з розвитком інклюзивного суспільства, зростанням кількості осіб з інвалідністю внаслідок бойових дій, потребують від фахівців сфери протезування-ортезування здатності до морального вибору, високої особистісної відповідальності та стійкості до професійного вигорання. Це ставить перед закладами вищої освіти завдання не лише навчити майбутніх фахівців діяти за стандартами, а й виховати в них цілісну гуманістичну професійну ідентичність.

Проблематика формування професійної етики та професіоналізму у майбутніх фахівців з протезування-ортезування набуває особливого значення в умовах сучасних трансформацій вищої медичної та технічної освіти. У фаховій літературі вона розглядається у контексті інтеграції гуманітарних, медичних, інженерних і соціальних знань.

Питання професійної етики в медичній галузі широко висвітлюються у працях таких дослідників, як Щур Г. В. [15], Бех І. М. [1], які підкреслюють важливість морально-етичної зрілості майбутніх фахівців для забезпечення якісної та безпечної допомоги пацієнтам. Особливої уваги заслуговує концепція емпатійної взаємодії в медичній етиці, яку розвивають Сидоренко О. М. [13] та Калініна Н. А. [6], акцентуючи на необхідності формування моральної чутливості у фахівців, що працюють із вразливими категоріями населення – зокрема, людьми з інвалідністю.

Професіоналізм як інтегральна характеристика особистості майбутнього фахівця досліджується у працях Ничкало Н. Г. [10], Семигіної Т. В. [14], де він розглядається як поєднання професійних знань, практичних навичок, соціальної відповідальності та здатності до етичного прийняття рішень. Зокрема, у сфері протезування-ортезування професіоналізм передбачає володіння не лише технічними компетентностями, а й навичками ефективної комунікації з пацієнтами, міждисциплінарної взаємодії та рефлексії власної діяльності (Ковальчук І. А.) [8].

Педагогічні умови формування професійної етики розглядаються у дослідженнях Байдак Л. В. [2] та Радул В. В. [12], де наголошується на ролі дисциплін гуманітарного циклу, практикоорієнтованого навчання, симуляційних технологій та етичних тренінгів. Значна увага приділяється впровадженню дуальної освіти та міждисциплінарних підходів, які дозволяють забезпечити більш глибоке засвоєння етичних норм і стандартів професійної поведінки (Мельничук С. В.) [9].

У контексті протезування-ортезування, освітні програми мають враховувати специфіку професійної діяльності, де поєднуються інженерно-технічні знання з гуманітарною складовою. Важливою є підготовка студентів до роботи з емоційно-чутливими пацієнтами, що передбачає виховання емпатії, стійкості до стресу та відповідальності (Журавель Т. Л.) [4].

У міжнародному контексті питання професійної етики та професіоналізму у сфері реабілітаційних технологій досліджуються у працях Т. Gallagher [16], R. McLean [17], які підкреслюють значення етичного кодексу, постійного професійного розвитку та міждисциплінарної етики. В освітніх програмах США, Канади та Німеччини домінує компетентнісний підхід, де етика вивчається не лише як теоретичний курс, а й у форматі клінічних практикумів та етичних симуляцій.

Метою статті є аналіз освітніх аспектів формування професійної етики та професіоналізму здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування, визначення педагогічних умов, методичних підходів і практичних інструментів, що сприяють ефективному розвитку етично зрілих і компетентних фахівців у цій галузі.

Відповідно до сформульованої мети було визначено наступні завдання:

- проаналізувати теоретичні основи професійної етики та професіоналізму в контексті підготовки фахівців у сфері протезування-ортезування.
- дослідити сучасний стан формування етичної культури та професійної компетентності здобувачів вищої освіти у відповідній галузі.
- визначити педагогічні умови, які забезпечують ефективне формування професійної етики та професіоналізму майбутніх фахівців з протезування-ортезування.
- обґрунтувати методичні підходи та практичні інструменти, що сприяють розвитку етичної свідомості та професійної ідентичності у здобувачів освіти.
- сформулювати рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу з метою підготовки етично зрілих і компетентних фахівців у сфері протезування-ортезування.

Результати

У сучасному суспільстві оцінка особистості дедалі частіше починається з аналізу її професійної поведінки, ставлення до праці та здатності до професійної адаптації. Саме через призму професійної діяльності формується уявлення про людину як про члена суспільства, її надійність, сумлінність, моральну зрілість і здатність до співпраці. Ці чинники підкреслюють не лише роль професійних навичок, а й важливість питань, що належать до сфери професійної етики, адже саме вона є невід'ємним елементом зрілого професіоналізму.

Справжній професіоналізм ґрунтується на дотриманні таких моральних принципів, як обов'язок, чесність, компетентність, об'єктивність, конфіденційність, самокритичність і відповідальність за результати власної діяльності. Ці принципи не є лише формальними нормами поведінки, а виступають внутрішніми орієнтирами, що визначають якість виконання професійних обов'язків, сприяють довірі з боку клієнтів, колег і суспільства загалом. У результаті професійна етика стає базисом, на якому будується репутація фахівця, його соціальна значущість і здатність до самореалізації у професійному середовищі.

У сучасних умовах роль професійної етики в регулюванні трудових відносин набуває дедалі більшого значення. Це пов'язано з необхідністю адаптації етичних стандартів до динамічних змін у соціокультурному, економічному та технологічному середовищі. Професійна етика перестає бути статичним набором приписів – натомість вона постає як гнучка система цінностей, яка має оновлюватися відповідно до нових викликів і реалій. Кожне нове покоління фахівців формує власне етичне бачення професійної діяльності, базуючись як на історично сформованих моральних традиціях, так і на актуальних потребах суспільства. Такий підхід забезпечує сталий розвиток професійної культури, підтримує високі стандарти взаємодії та сприяє зростанню довіри до представників тієї чи іншої професії [3, с. 25-29].

Формування професійної етики є ключовим чинником у становленні фахівця у галузі протезування-ортезування, оскільки цей вид діяльності безпосередньо пов'язаний із наданням допомоги людям з обмеженими можливостями здоров'я. Від якості професійної поведінки спеціаліста залежить не лише фізичне, а й психоемоційне благополуччя пацієнта, рівень його довіри до медичного персоналу, ефективність реабілітаційного процесу та загальне ставлення до сфери охорони здоров'я.

Професійна етика – це система моральних норм, цінностей і принципів, що регулюють поведінку працівника у професійному середовищі. Вона визначає межі допустимого, формує відповідальність перед суспільством і конкретним пацієнтом. У контексті протезування-ортезування етичні стандарти набувають особливої ваги, оскільки фахівці щоденно працюють з людьми, які можуть перебувати у вразливому фізичному або психологічному стані.

До основних принципів професійної етики в цій галузі належать: повага до гідності та автономії пацієнта, дотримання конфіденційності отриманої інформації, гуманізм, емпатія, чесність, недопущення дискримінації, професійна відповідальність за результати своєї діяльності, готовність до постійного професійного вдосконалення. Етична поведінка передбачає також дотримання стандартів взаємодії в міждисциплінарній команді, де важливими є взаємоповага, відкритість до комунікації та конструктивна співпраця.

Таким чином, формування професійної етики здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування є необхідною умовою для їх підготовки як компетентних,

свідомих, соціально відповідальних фахівців, здатних забезпечити не лише технічну якість послуг, а й високий рівень моральної підтримки пацієнтів.

Формування етичної компетентності має базуватися на нормативно-правовому підґрунті. На сьогодні в Україні діють такі документи:

- Закон України «Про вищу освіту», що визначає компетентнісний підхід до підготовки фахівців;
- Стандарти вищої освіти з медико-технічних спеціальностей;
- Загальні етичні принципи, викладені у Кодексі етики лікаря України та кодексах міжнародних організацій (ISPO, WHO).

Проте, спеціалізованого етичного кодексу фахівця з протезування-ортезування в Україні поки не розроблено. Його створення стало б потужним кроком до впорядкування етичної культури в професійній спільноті.

Методологічну основу дослідження формування етики майбутніх фахівців становлять:

- особистісно-орієнтований підхід – передбачає врахування індивідуальних особливостей студента як суб'єкта морального вибору;
- компетентнісний підхід – забезпечує формування інтегрованих якостей, що включають знання, навички, установки та поведінкові моделі;
- аксіологічний підхід – орієнтує на ціннісне ставлення до праці, людини, соціального середовища;
- діяльнісний підхід – забезпечує розвиток професійних етичних навичок через практичну діяльність.

Професіоналізм у даній галузі є багатокомпонентною категорією, що охоплює:

- когнітивний компонент – наявність спеціальних знань у сфері біомеханіки, анатомії, фізіології, сучасних технологій виготовлення ортезів та протезів;
- практичний компонент – здатність до виготовлення, адаптації та індивідуалізації протезно-ортопедичних засобів;
- емоційно-етичний компонент – вміння встановлювати довірливі стосунки з пацієнтами, емпатія, толерантність, моральна відповідальність;
- рефлексивний компонент – здатність до самоаналізу, критичної оцінки власної поведінки та професійної діяльності.

Ми приєднуємося до позиції науковців, які підкреслюють, що професійна етика відіграє ключову роль у системі етичної освіти та знань, оскільки є невід'ємним елементом формування та реалізації професійної діяльності фахівця [7].

Відтак, здобувачі вищої освіти повинні оволодіти не лише професійними знаннями, а й етично забарвленими моделями поведінки. Наприклад, ситуація, коли пацієнт наполягає на естетичному вигляді виробу, який суперечить клінічним показанням, вимагає від фахівця балансу між етичними зобов'язаннями та професійною відповідальністю.

Ми підтримуємо точку зору вчених, які наголошують на тому, що формування професійної етики майбутнього фахівця повинно охоплювати такі складові:

- розвиток загальнокультурної компетентності та професійно-культурної освіченості, що передбачає усвідомлення себе як носія культури в контексті професійної діяльності та здатність до гнучкого мислення;
- формування функціональної грамотності, яка виражається у володінні системою професійно орієнтованих знань і навичок, а також у здатності виконувати професійні завдання відповідно до етичних норм;
- оволодіння професійною етикою як вищим рівнем розвитку професійно-етичної культури, що виявляється в гнучкості мислення та творчому застосуванні знань і вмінь у практичній діяльності [11, с. 101–106].

Саме тому, професіоналізм у галузі протезування-ортезування є комплексною категорією, що включає:

- наявність глибоких спеціалізованих знань;
- розвиток практичних навичок виготовлення та налаштування протезно-ортопедичних виробів;
- здатність до міждисциплінарної співпраці з лікарями, реабілітологами, психологами, соціальними працівниками;
- психологічну стійкість та комунікативну компетентність.

На відміну від інших інженерно-медичних спеціальностей, фахівці з протезування-ортезування працюють безпосередньо з людьми, які пережили травму або втрату функцій. Це накладає додаткові вимоги до рівня гуманістичного світогляду, саморефлексії та етичної поведінки.

Таким чином, морально-етичний компонент професійної підготовки відіграє ключову роль у формуванні професійної етики майбутніх фахівців, зокрема у сфері протезування-ортезування, де контакт з людьми, які мають особливі потреби, вимагає високого рівня емпатії, відповідальності та дотримання етичних стандартів. У цьому контексті морально-етичне виховання розглядається як процес цілеспрямованого й систематичного впливу на мотиваційну, когнітивну та емоційну сфери студентів. Такий вплив сприяє не лише формуванню глибокого розуміння професійної етики, а й розвитку моральної свідомості, почуття гуманізму, соціальної відповідальності, толерантності та готовності до дотримання норм деонтологічного кодексу. Крім того, важливим завданням є формування практичних навичок етичної взаємодії в професійному середовищі, що включає здатність до етичного аналізу ситуацій, прийняття морально виважених рішень, а також дотримання принципів конфіденційності, поваги до гідності пацієнтів і міжособистісної взаємоповаги в командній роботі. Таким чином, формування морально-етичних засад є невід'ємною частиною цілісної підготовки фахівця нового покоління, орієнтованого на високі стандарти професійної культури та гуманістичних цінностей [5].

Відтак, освітнє середовище повинно створювати умови для формування у студентів моральної рефлексії та етичної зрілості. Це передбачає:

- інтеграцію етичної проблематики в усі етапи навчання;
- сприяння діалогу та обговоренню моральних дилем;
- розвиток критичного мислення у контексті етичного вибору;
- формування етичної відповідальності не лише як академічної чесності, а як внутрішнього переконання.

Особливе значення у формуванні професійної етики здобувачів вищої освіти має особистий приклад викладача. Як носій професійної етики, педагог не лише передає знання, а й виступає моральним орієнтиром для студентів. Його ставлення до освітнього процесу, взаємодії з колегами та здобувачами вищої освіти демонструє конкретні зразки етичної поведінки, які стають моделлю для наслідування. Поведінка викладача у складних ситуаціях – наприклад, у конфліктах або в умовах академічного тиску – слугує показником дотримання етичних норм і принципів. Особливо актуально це для сфери протезування-ортезування, де моральна відповідальність за здоров'я та якість життя пацієнта є першочерговою. Власне етичне ставлення викладача до студентів, повага до їхньої гідності, чесність в оцінюванні, відкритість до конструктивної критики та здатність визнавати власні помилки – усе це формує атмосферу довіри, у якій зростає професійна культура. Водночас важливим чинником є створення цілісного освітнього середовища, що підтримує етичні цінності через дотримання принципів академічної доброчесності, розвиток культури взаємоповаги, відкритого діалогу та колегіальності. Лише за умови гармонійного поєднання

особистого прикладу викладача й етичної атмосфери в освітньому просторі можливе ефективне формування професіоналізму майбутніх фахівців.

Необхідно відзначити, що процес формування етичної свідомості та професіоналізму у здобувачів вищої освіти потребує цілеспрямованого, системного та науково обґрунтованого педагогічного супроводу. Цей процес має ґрунтуватися на принципах гуманізму, академічної доброчесності, поваги до гідності особистості та безперервного професійного розвитку. У контексті сучасної вищої освіти, особливо у сфері протезування-ортезування, ефективними засобами формування професійної етики є:

- кейс-метод, що дозволяє моделювати моральні ситуації та розвивати критичне мислення;
- метод дискусії, який активізує діалог, формує толерантність до іншої думки;
- форум-театр, що дає змогу відтворити ситуації реальної практики з моральним напруженням;
- тренінги емоційного інтелекту, що формують здатність розуміти і керувати емоціями – своїми та інших людей;
- цифрові платформи етичного тестування, які дозволяють здійснювати самодіагностику етичної зрілості.

Застосування цих методів забезпечує формування не лише декларативного знання про етику, а й внутрішньої етичної орієнтації, здатності до морального вибору у професійній діяльності.

Клінічна практика виступає як один із найважливіших етапів професійного становлення здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування. Вона не лише дозволяє студентам поглибити свої теоретичні знання, а й відіграє ключову роль у формуванні їхньої професійної ідентичності та етичної свідомості. Під час безпосередньої взаємодії з пацієнтами, в умовах реальної клінічної ситуації та під керівництвом досвідчених наставників, студенти набувають здатності переносити етичні принципи з навчального контексту у практичну площину.

Саме на цьому етапі теоретичні засади професійної етики набувають конкретного змісту – у вигляді реальних моральних викликів, неоднозначних ситуацій і необхідності приймати відповідальні рішення. Студенти починають усвідомлювати складність професійної діяльності не лише як технічного процесу, а як соціально й етично обумовленої взаємодії. Таким чином, клінічна практика сприяє поступовому формуванню моральної автономії майбутнього фахівця – здатності самостійно орієнтуватися в етичних дилемах, приймати зважені рішення та нести відповідальність за їх наслідки.

Ключовими педагогічними умовами, що сприяють етичному вихованню під час практики є:

- наявність рефлексивного аналізу практичних кейсів;
- організація супервізії – постійного аналізу етичних ситуацій з куратором;
- ведення щоденників практики з описом етичних дилем;
- застосування моделі наставництва, у якій досвідчений спеціаліст передає не лише навички, а й етичні підходи.

Наставництво відіграє ключову роль у процесі становлення етичної свідомості та професійної ідентичності майбутнього ортезиста-протезиста. Воно виступає не лише засобом передачі фахових знань та практичних навичок, а й важливим інструментом формування стандартів поведінки, прийнятих у професійному середовищі. Досвідчений фахівець, виконуючи роль наставника, не просто демонструє технічні аспекти професії, а й наочно втілює норми професійної етики у щоденній практиці. Під час взаємодії з пацієнтами він надає приклади коректної комунікації, вміння зберігати делікатний баланс між особистою емпатією та професійною дистанцією, адекватно

реагувати на прояви емоційної вразливості з боку пацієнтів. Таке безпосереднє спостереження за поведінкою наставника дозволяє здобувачу вищої освіти інтегрувати етичні принципи у власну професійну діяльність, формуючи в собі стійкі установки доброчесності, відповідальності та гуманізму.

Разом з тим, попри декларування важливості етичного компоненту, існують значні перешкоди на шляху його реалізації:

- брак мотивації студентів до засвоєння етичних знань, які сприймаються як другорядні;
- недостатній фаховий рівень викладачів у сфері прикладної етики;
- відсутність системи оцінювання етичної поведінки під час практики;
- формалізований підхід до педагогічного супроводу.

Для забезпечення якісної та всебічної підготовки майбутніх фахівців у сфері протезування-ортезування необхідно глибоко усвідомити, що ефективне формування професійної компетентності є неможливим без інтеграції етичних засад у систему вищої освіти. Етичні компоненти повинні стати невід'ємною частиною освітніх стандартів, програм і практик, оскільки саме вони формують морально відповідальне ставлення до професійної діяльності та пацієнта. Важливим кроком у цьому напрямі є впровадження міждисциплінарних навчальних курсів, зокрема таких як «Медична етика», «Професійна культура», «Етика взаємодії з пацієнтом», які не лише знайомлять студентів з етичними нормами, а й сприяють розвитку емоційного інтелекту, емпатії та рефлексії. Окрім того, варто активно розвивати так звані «м'які навички» (soft skills), що включають навички ефективної комунікації, командної роботи, критичного мислення та стресостійкості, які є критично важливими в щоденній практиці фахівця з протезування-ортезування. Такий підхід забезпечить не лише професійну компетентність, а й високу етичну культуру майбутніх спеціалістів.

Системна інтеграція етичних дисциплін має бути підкріплена змістовною оцінкою: не лише теоретичними заліками, але й оцінкою етичної поведінки під час практики, колегіальних обговорень, анонімного фідбеку пацієнтів і наставників.

Для ефективного подолання існуючих бар'єрів у формуванні етичної зрілості необхідний міждисциплінарний підхід, який передбачає тісну співпрацю фахівців із різних галузей, активне залучення практикуючих спеціалістів та впровадження елементів етичного лідерства в освітнє середовище. Важливо, щоб освітні програми включали розгляд реальних морально-етичних дилем, з якими стикаються молоді спеціалісти вже на початку професійної діяльності. Наприклад, ситуації, де виникає суперечність між бажанням пацієнта та клінічними показаннями, мають ставати предметом осмисленого обговорення ще під час навчання. Це дозволить сформувати навички етичного мислення, аргументованого прийняття рішень та відповідальної професійної поведінки ще до початку самостійної практики.

На основі аналізу загальних аспектів досліджуваної проблеми пропонуємо низку рекомендованих заходів, спрямованих на вдосконалення процесу формування професійної етики та професіоналізму:

- розробка етичного кодексу для здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування;
- впровадження етичних дебатів, форум-театрів, симуляцій конфліктних ситуацій;
- створення міжвузівських платформ для обміну практиками;
- посилення етичної експертизи кваліфікаційних робіт.
- створення системи сертифікації етичної компетентності;
- розширення практико-орієнтованих підходів через симуляційні центри;
- налагодження співпраці з міжнародними партнерами для адаптації етичних стандартів до українських умов.

Висновки

Відтак, професійна етика та професіоналізм є невід'ємними складовими підготовки здобувачів вищої освіти у сфері протезування-ортезування, оскільки ця діяльність поєднує високі технічні вимоги з гуманістичними цінностями, спрямованими на допомогу людям з інвалідністю. Формування професійної етики має базуватись на усвідомленні студентами принципів гуманності, конфіденційності, відповідальності, поваги до гідності пацієнта та дотримання етичних норм взаємодії в мультидисциплінарному медичному середовищі.

Професіоналізм здобувачів вищої освіти забезпечується не лише засвоєнням фахових знань і навичок, але й розвитком особистісних якостей: відповідальності, самостійності, рефлексивності, здатності до саморозвитку та прийняття рішень у складних клінічних умовах. Освітнє середовище має відігравати активну роль у формуванні професійно-етичних орієнтирів через впровадження інтегрованого підходу до навчання, який включає елементи етичного виховання, моделювання професійних ситуацій, аналіз кейсів, наставництво та міждисциплінарну взаємодію.

Результати дослідження свідчать про необхідність систематичного оновлення освітніх програм з урахуванням сучасних вимог до професійної етики та стандартів практики у сфері протезування-ортезування, що дозволить забезпечити підготовку конкурентоспроможних, відповідальних і етично свідомих фахівців.

Список використаних джерел

1. Бех, І. Д. (2019). *Особистість у просторі виховного впливу: Монографія*. Київ: Логос.
2. Байдак, Л. В. (2019). Професійна етика як компонент професійної компетентності фахівця. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (6), 45–52.
3. Васільєва, Л. М. (2021). Формування професійної етики фахівців економічного профілю в умовах закладу вищої освіти. *Modern Economics*, (26), 25–29.
4. Журавель, Т. Л. (2023). Формування емоційної компетентності майбутніх фахівців у сфері реабілітації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, (85), 89–94.
5. Зозуляк-Случик, Р. В. (2019) Формування професійної етики майбутніх соціальних працівників в університетах: Монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 460 с.
6. Калініна, Н. А. (2022). Емпатія як складова професійної етики медичних працівників. *Гуманітарний вісник*, (39), 62–67.
7. Карпенко, К. І., Дейнека, В. В. (2024). Професійна етика вищої школи: навч. посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Освітні педагогічні науки». 2-ге вид., оновл. Харків: ХНМУ, 72 с.
8. Ковальчук, І. А. (2020). Професіоналізм майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я: педагогічний аспект. *Освітній простір України*, (4), 23–29.
9. Мельничук, С. В. (2022). Педагогічні умови формування етичної культури студентів медичних ЗВО. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (1), 50–55.
10. Ничкало, Н. Г. (2017). Професіоналізм як цінність і педагогічна проблема. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, (4), 5–11.
11. Прокоф'єв, Є., Патлайчук О., Тригуб, А. (2024). Формування професійної етики майбутнього фахівця: теоретико-практичні аспекти. *Молодь і ринок*, (7–8), 101–106.
12. Радул, В. В. (2021). Методичні підходи до формування професійної етики у фаховій підготовці. *Професійна педагогіка*, (22), 34–41.
13. Сидоренко, О. М. (2021). Моральна чутливість як основа професійної етики медичних фахівців. *Соціальна робота та освіта*, 8(1), 113–120.

14. Семигіна, Т. В. (2018). Компетентнісний підхід у професійній підготовці соціальних працівників. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*, (1), 27–31.

15. Щур, Г. В. (2020). Професійна етика в системі підготовки фахівців-медиків. *Проблеми сучасної психології*, (50), 122–130.

16. Gallagher, T. (2018). Ethical decision-making in rehabilitation professions: Integrating empathy and competence. *Journal of Professional Ethics in Healthcare*, 12(2), 45–58.

17. McLean, R. (2020). Professionalism in prosthetics and orthotics: Global challenges and ethical imperatives. *Prosthetics and Orthotics International*, 44(6), 498–506. <https://doi.org/10.1177/0309364620945311>